

POSTANOWIENIE

Dnia 26 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński (przewodniczący)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Jacek Błaszczak (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Wępa

w sprawie **L.B.**

podejrzanej z art. 178b k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 26 marca 2025 r.

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść podejrzanej

od postanowienia Sądu Rejonowego w Łowiczu

z dnia 15 grudnia 2023 r., sygn. akt II Ko 1513/22 (II K 289/18)

**uchyla zaskarżone postanowienie w części dotyczącej
orzeczonego środka zabezpieczającego w postaci pobytu
podejrzanej w zakładzie psychiatrycznym i w tym zakresie
przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi
Rejonowemu w Łowiczu.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. akt II K 289/18, Sąd Rejonowy w Łowiczu, orzekając w oparciu o przepis art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie karne przeciwko L.B., podejrzanej o czyn z art. 178b k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. polegający na tym, że w dniu 3 stycznia 2018 r. w Ł., woj. [...], poruszając się pojazdem marki D. o nr rej. [...], pomimo wydawania przez osobę uprawnioną do kontroli ruchu drogowego, przy użyciu

sygnałów dźwiękowych i świetlnych, polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego, nie zatrzymała niezwłocznie pojazdu i kontynuowała jazdę do miejscowości Świące, przy czym w chwili popełnienia zarzucanego jej czynu miała zniesioną zdolność rozpoznania jego znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem.

Jednocześnie, w oparciu o przepis art. 93a § 1 pkt 2 i § 2 k.k. w zw. z art. 39 pkt 3 k.k., art. 93b § 1, 3 i 4 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. Sąd ten zastosował wobec podejrzanej L.B. środki zabezpieczające w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów oraz terapii (136-137 verte - winno być: tytułem środka zabezpieczającego - zakaz prowadzenia pojazdów oraz środek zabezpieczający w postaci terapii – uwaga SN). Orzeczenie uprawomocniło się w dniu 27 lutego 2019 r. (k. 139).

W toku postępowania wykonawczego, po uzyskaniu wywiadu środowiskowego oraz opinii o aktualnym stanie zdrowia psychicznego L.B. z dnia 20 stycznia 2021 r., sporządzonej przez dwóch biegłych psychiatrów oraz opinii psychologicznej z dnia 15 stycznia 2021 r. (k. 204), postanowieniem z dnia 18 marca 2021 r., sygn. akt II Ko 1024/19 (II K 289/18), Sąd Rejonowy w Łowiczu działając w oparciu o przepis art. 93b § 1-4 k.k., art. 99 § 2 k.k. w zw. z art. 204 § 4 k.k.w. orzekł o dalszym stosowaniu wobec L.B. środków zabezpieczających w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów i terapii (k. 212-212 verte). Następnie, po uzyskaniu m.in. aktualnego wywiadu środowiskowego (k. 226-227) oraz kolejnych opinii biegłych z zakresu psychiatrii (z dnia 20 stycznia 2022 r. - k. 260) oraz opinii psychologicznej (z dnia 16 stycznia 2022 r. - k. 260), postanowieniem z dnia 11 lutego 2022 r., sygn. akt II Ko 1417/21 (II K 289/18), Sąd Rejonowy w Łowiczu zdecydował o kontynuowaniu stosowania wobec podejrzanej środka zabezpieczającego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów oraz terapii (k. 274-274 verte).

W dalszym toku postępowania wykonawczego Sąd Rejonowy w Łowiczu postanowieniem z dnia 15 grudnia 2023 r., sygn. akt II Ko 1513/22 (II K 298/18), na podstawie art. 93a pkt 2,3 i 4 k.k., art. 93b § 1-5 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. i art. 93g § 1

k.k. w zw. z art. 204 § 4 k.k.w., orzekł o:

- 1) dalszym stosowaniu wobec L.B. środka zabezpieczającego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów;
- 2) zastosowaniu wobec L.B. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym;
- 3) uchyleniu stosowania wobec L. .B. środka zabezpieczającego w postaci terapii (k. 367-367 verte).

Tym samym, Sąd ten *de facto* dokonał zmiany stosowanego wobec podejrzanej L.B. środka zabezpieczającego i w miejsce stosowanego dotychczas środka wolnościowego w postaci terapii, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 2 k.k., zastosował środek zabezpieczający o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, określony w przepisie art. 93 § 1 pkt 4 k.k.

Powyższe orzeczenie uprawomocniło się bez zaskarżenia, w dniu 26 stycznia 2024 r. (k. 377).

Kasację od tego orzeczenia wniósł Prokurator Generalny zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie art. 93g § 1 k.k., 93b § 1 zd. drugie k.k. i art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k., polegające na orzeczeniu wobec podejrzanej L.B. - obok orzeczonego na dalszy okres tytułem środka zabezpieczającego zakazu prowadzenia pojazdów - także środka zabezpieczającego w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym w miejsce uchylonego środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym w postaci terapii, orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Łowiczu z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. akt II K 289/18 - w sytuacji, gdy w toku postępowania wykonawczego nie jest możliwe orzeczenie po raz pierwszy środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, albowiem orzeczenie takiego środka może nastąpić jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w rozstrzygnięciu merytorycznie kończącym postępowanie, tj. wyroku skazującym sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i § 3 k.k. lub w orzeczeniu

umarzającym postępowanie wobec niepoczytalności sprawcy, natomiast zmiana orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym, możliwa jest jedynie w granicach środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., co w konsekwencji doprowadziło do stosowania wobec L.B. - bez podstawy prawnej - środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym

W oparciu o tak sformułowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Rejonowemu w Łowiczu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja Prokuratora Generalnego jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej rozpoznania na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym następuje wyłącznie przy wydawaniu orzeczenia przez sąd meriti, nie jest zaś możliwe orzeczenie tego środka po raz pierwszy dopiero w toku postępowania wykonawczego. Zgodnie z art. 93b § 3 k.k., środek zabezpieczający i sposób jego wykonywania powinien być odpowiedni do stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, który sprawca może popełnić, oraz prawdopodobieństwa jego popełnienia, a także uwzględniać potrzeby i postępy w terapii lub terapii uzależnień. Dlatego też na mocy tego przepisu sąd może zmienić orzeczonego wobec sprawcy środek zabezpieczający lub sposób jego wykonywania, jeżeli poprzednio orzeczonego środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonywanie nie jest możliwe. Należy jednak zaznaczyć, że takie uprawnienie sądu nie dotyczy wszystkich środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 k.k. Zgodnie bowiem z art. 93b § 5 k.k., sąd orzeka pobyt w zakładzie psychiatrycznym tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015.396), na mocy której gruntownie znowelizowano rozdz. X Kodeksu karnego, wskazano, że «każdy ze środków określonych w art. 93a k.k., przy zastosowaniu zasad określonych w art. 93b k.k., będzie można zastosować do każdego sprawcy określonego w art. 93c k.k., na czas określony w art. 93d k.k. Wyjątek wprowadzono jedynie w odniesieniu

do najsurowszego ze środków, czyli orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym lub innym zakładzie zamkniętym, który będzie można orzec jedynie w konkretnych wypadkach» (uzasadnienie projektu ustawy, druk sejm. VII.2393, s. 33). Podkreślono, że art. 93b § 5 k.k. zawiera zasadę gwarancyjną dotyczącą najsurowszego ze środków zabezpieczających, czyli umieszczenia w zakładzie zamkniętym. Z uwagi na wskazane wyżej systemowe ujęcie środków zabezpieczających w projektowanych przepisach rozdziału X Kodeksu karnego, przepis ten wprowadza ustawowy wyjątek od reguły pozwalającej stosować każdy środek zabezpieczający określony w art. 93a k.k. wobec każdego sprawcy określonego w art. 93c k.k. Środek izolacyjno-leczniczy, jako najsurowszy i najbardziej ograniczający prawa obywatelskie, będzie można stosować jedynie w wypadkach określonych w ustawie. Wypadki te wskazano w art. 93g k.k. Ten ostatni przepis odnosi się jedynie do orzekania w fazie jurysdykcyjnej postępowania karnego i rozstrzygania o głównym przedmiocie procesu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 kwietnia 2022 r., V KK 122/22; z dnia 14 maja 2021 r., III KK 104/21 oraz z dnia 17 lipca 2024 r., I KK 180/24). Jak wynika z treści art. 199a § 1 k.k.w., Sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy do orzekania w przedmiocie środków zabezpieczających na zasadach określonych w rozdziale X Kodeksu karnego, a zatem wskazane w tej części ustawy karnej regulacje są dla sądu wiążące i nie mogą być modyfikowane w ramach przewidzianych w Kodeksie karnym wykonawczym uprawnień do orzeczenia, zmiany lub uchylenia środka zabezpieczającego.

Sąd Rejonowy w Łowiczu orzekając w dniu 15 grudnia 2023 r., na podstawie art. 93a pkt 2,3 i 4 k.k., art. 93b § 1 - 5 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. oraz art. 93g § 1 k.k., o stosowaniu w dalszym ciągu wobec podejrzanej L.B. tytułem środka zabezpieczającego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów oraz o zastosowaniu wobec podejrzanej środka zabezpieczającego w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, w miejsce uchylonego środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym w postaci terapii, orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Łowiczu z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. akt II K 289/18, a więc orzekając o izolacyjnym środku zabezpieczającym po raz pierwszy w toku postępowania wykonawczego, uczynił to bez podstawy prawnej, tj. nie będąc do tego

uprawnionym zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Wprawdzie przepis art. 93b § 3 zd. drugie k.k. nie zawiera wprost ograniczenia możliwości zmiany orzeczonego już środka zabezpieczającego na środek określony w art. 93a § 1 pkt 4 k.k., tj. pobyt w szpitalu psychiatrycznym, to w doktrynie prawa karnego oraz orzecznictwie utrwalona jest wykładnia, że w oparciu o ten przepis można zmienić stosowany dotychczas środek zabezpieczający o nieizolacyjnym charakterze wyłącznie na któryś ze środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Nie ma bowiem żadnych podstaw normatywnych ku temu, by przyjąć, że przepis ten stanowi *lex specialis* względem art. 93a § 2 k.k. i art. 93b § 5 k.k. (zob. m.in. J. Majewski, Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015, Warszawa 2015, uwagi do ww przepisów). Wykładnia ta ma charakter gwarancyjny i zabezpiecza sprawców czynów zabronionych, którzy dopuścili się ich w warunkach niepoczytalności, przed zastosowaniem środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym na mocy orzeczenia wydanego dopiero w toku postępowania wykonawczego, po merytorycznym rozstrzygnięciu istoty sprawy.

Wobec powyższego oczywiste jest, że Sąd Rejonowy w Łowiczu dopuścił się rażącej obrazą art. 93b § 5 k.k. w zw. z art. 93g § 1 k.k. i art. 93b § 3 zd. drugie k.k., której konsekwencją było nieuprawnione orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Konieczne stało się zatem uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Łowiczu do ponownego rozpoznania, kiedy to Sąd ten ponownie rozważy potrzebę zamiany stosowanego wobec L.B. środka zabezpieczającego w świetle zasady konieczności i proporcjonalności, mając na uwadze powyższe zapatrywania prawne.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji.

Tomasz Artymiuk Marek Pietruszyński Jacek Błaszczyk

[WB]

[r.g.]

